

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2012 – Volume 21, Issue 3, pp. 84–87
URN:NBN:NL:UI:10-1-113796

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur publishing, in cooperation with
Utrecht University of Applied Sciences, Faculty of
Society and Law

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Drs. Willem Blok is international social work
consultant and senior lecturer at NHL University of
Applied Sciences in Leeuwarden, the Netherlands.

E-mail: socialwork@blok.to

EEN INTERNATIONALE BLIK VERRUIMT HET SOCIALE DENKEN

WILLEM BLOK

Sociaal werk wordt, evenals andere beroepen, beïnvloed door het voortschrijdende proces van globalisering, in de vorm van wegvallende grenzen, kleiner wordende afstanden, moderne, toegankelijke communicatiemiddelen, wereldwijde migratiegolven, supranationale politiek en internationale geldstromen. Om beter te kunnen begrijpen wat er dicht bij huis speelt en om er effectief op in te kunnen spelen, zou een internationale benadering integraal deel uit moeten maken van de professionele bagage van werkers en opleiders. Dat is zeker in Nederland nog niet het geval.

De ontwikkeling van internationaal bewustzijn in de sociale sector in Nederland gaat minder snel dan men zou mogen verwachten van een klein land dat voor een groot deel van de wereldhandel leeft en dat een aanzienlijke groep minderheden van allerlei nationaliteiten binnen de landsgrenzen heeft. Aan de (kleine) intellectuele voorhoede in de sociale sector ligt het niet. Internationalisering lijkt nog maar weinig te leven binnen de grote groep van werkers, opleiders en studenten. Werkers en opleiders lijken te worden opgeslokt door de dagelijkse werkcontacten en de toegenomen administratief-organisatorische druk. Bovendien overheerst een persoons- en procesgerichte wijze van werken en opleiden. Op deze manier blijft er voor kritische reflectie op functioneren, positie en toekomst van het eigen beroep weinig tijd en aandacht meer over. Het wordt hoog tijd om hier iets aan te doen.

GLOBALISERING, NEOLIBERALISME EN SOCIAAL WERK

Onder de titel "Internationalisering in sociaal werkopleidingen: waarom wat en hoe?" werd op 22 maart 2012 bij de NHL Hogeschool in Leeuwarden een conferentie georganiseerd voor sociaal werkers en opleiders in Nederland en Vlaanderen met sprekers uit Engeland, Duitsland, Ierland en Nederland. Het "waarom" van internationalisering kwam in het plenaire ochtendgedeelte aan de orde. 's-Middags werd in workshops over het "wat" en "hoe" van gedachten gewisseld.

Hans-Uwe Otto uit Duitsland opende de rij sprekers met verontrustende cijfers over de jeugdwerkloosheid in Europa. "Het continent vergeet zijn kinderen. Deze beroerde situatie van jongeren is niet alleen een bewijs van economisch onvermogen, maar ook van een falend opvoedingsproces." Otto hekelde het ontbreken van structurele oplossingen, waarmee hij de deelnemers op een kritisch denkspoor zette. "Al geruime tijd staan de verzorgingsstaten in Europa onder hevige druk. Kenmerkend daarvoor is het overheersen van een neoliberale opvatting over het begrip sociale solidariteit. Dit heeft in bijna alle Europese landen tot sociaal-politieke beperkingen geleid."

John Harris uit Engeland zorgde voor de opmaat naar een scherpe, theoretisch en empirisch onderbouwde analyse van het nog altijd dominante neoliberale denken in de geïndustrialiseerde landen. "Het neoliberalisme is gebaseerd op drie veronderstellingen. Ten eerste: de markt is een efficiënt en effectief mechanisme dat in zoveel mogelijk situaties zou moeten worden toegepast. Ten tweede: mensen zijn verantwoordelijk voor zichzelf en moeten zoveel mogelijk hun eigen leven leiden. En ten derde: de inrichting van publieke en non profit dienstverlening moet gebaseerd worden op managementtheorieën en -methoden uit de particuliere sector." De invloed hiervan op het sociaal werk verloopt via drie processen die corresponderen met de boven aangehaalde proposities, te weten: *marketisation*, *consumerisation* en *managerialisation*. Harris illustreerde dit met casuïstiek uit het Verenigd Koninkrijk die herkenbaar was voor de Nederlandse en Vlaamse deelnemers.

Mark Garavan uit Ierland, van wie kort na de conferentie bij de internationale uitgeverij Peter Lang het boek *Compassionate Activism: an exploration of Integral Social Care* verscheen, waarschuwde dat neoliberalisme niet alleen meer van buiten komt, maar ook van binnen, waar het zich in ons denken heeft geworteld. "Onze samenleving laat zich leiden door een bedrieglijke, ideologische constructie van het menselijk wezen. Het beeld van het rationele, uit eigenbelang handelende individu domineert. Dit beeld ligt niet alleen ingebed in de economische theorie, maar ligt zelfs, en dat is zeer verontrustend, impliciet ten grondslag aan meerdere benaderingen in het sociaal werk.

EEN INTERNATIONALE BLIK VERRUIMT HET SOCIALE DENKEN

In feite bestaat de rationele, uit eigenbelang handelende mens niet in zijn pure vorm. Om deze reden zullen methoden die op een dergelijk model zijn gebaseerd niet werken, maar zullen ze falen en tot frustratie leiden.”

Willem Blok gaf een uiteenzetting over het internationale karakter van professioneel sociaal werk en de normatief-maatschappelijke kern van het beroep. Hij analyseerde de bestanddelen van de “international body of knowledge” en besteedde aandacht aan de functies en positie van sociaal werk in de samenleving. Blok sloot zich aan bij het betoog van Harris met een overzicht van de opkomst en de gevolgen van neoliberale politiek in Nederland sinds de crisis van de verzorgingsstaat in de jaren '80 van de vorige eeuw.

KRITISCHE REFLECTIE

Alle bovengenoemde sprekers benadrukten het belang en de noodzaak van het aanleren en praktiseren van kritische reflectie op het beroep en op de positie en functies die het in de samenleving vervult. Otto was van mening dat “de Europese dimensie om een open, zelfreflectieve discussie vraagt over de toekomst van een vorm van coöperatief, kritisch Europees sociaal werk dat in staat is om samenhangende oplossingen te vinden die recht doen aan de verschillende nationale culturen en sociale instituties”.

Harris was het meest concreet en uitgesproken: “In veel landen richt het sociaal werkonderwijs zich op beleid, methoden en vaardigheden die zijn afgeleid van de drie neoliberale processen die ik heb beschreven. Ter compensatie en als aanvulling hierop is kritische reflectie nodig op de materiële werkelijkheid en de dagelijkse micro politiek van het sociaal werk waarin studenten tijdens hun opleiding worden geplaatst en waarvoor ze worden opgeleid, alsmede op het neoliberale denken en de processen van marketisation, consumerisation en managerialisation.” Harris noemde in dit verband vier theoretische benaderingswijzen die aan de ontwikkeling van het vermogen tot kritische reflectie van studenten en sociaal werkers kunnen bijdragen:

- Foucaultiaanse perspectieven die een kritische houding tegenover dominante denkwijzen mogelijk maken en het vermogen versterken om ze te weerstaan.
- Marxistische studies van arbeidsprocessen en/of Marxistische perspectieven die licht werpen op het bestaan van tegenstellingen binnen eenzijdig gedomineerde verhoudingen.
- Sociaal democratische perspectieven die de spanningen duidelijk maken tussen democratie, welzijn en kapitalisme.

- “Lower level” perspectieven die licht werpen op ervaringen van studenten en professionals in het sociaal werk en die handelingsruimten indiceren, bijvoorbeeld het concept van de “street-level bureaucracy”.

INTERNATIONALISEREN IN SOCIAAL WERKOPLEIDINGEN

De opleidingen tot sociaal werker in Nederland zitten erg dicht op de praktijk en worden van daaruit, en vanuit de hogescholen, meegezogen in de dominante neoliberale denk- en benaderingswijzen van beleidsmakers en managers. Het door alle aangehaalde sprekers gehouden pleidooi voor kritische reflectie is bedoeld als tegenwicht om de normatieve kern van het beroep en zijn sociale functies overeind te houden. Om de balans te herstellen tussen de klassieke dilemma's tussen eigenbelang en algemeen belang, tussen naar binnen- en naar buiten kijken en tussen statisch hier-en-nu denken en dynamisch-historische besef, is het nodig dat in het sociaal werkonderwijs de nadruk wordt gelegd op de tweede component. Onderwijs houdt in dat het hier en nu wordt overstege, dat lessen worden getrokken uit het verleden en dat wordt opgeleid voor de toekomst. De overheersende persoons- en procesgerichte wijze van werken in het onderwijs moet tot redelijke proporties worden terug gebracht en worden aangevuld met kennisverwerving en -verwerking op het gebied van sociale geschiedenis, sociologie, wijsbegeerte/ethiek en globalisering. In leerprojecten zouden de studenten met behulp van internet tot samenwerking moeten worden aangezet met studie- en beroepsgenoten in andere landen. Kortom: “internationalisering” hoort niet als versiering in de etalage van de opleidingen thuis, maar dient integraal te worden opgenomen in het reguliere curriculum.